

kaltainen jäteyhteiskunta ei ole kestävä. He peräänkuuluttavat uudenlaisia tapoja elää yhdessä aineellisen ylijäämän kanssa ja kysyvät, voisiko sellaisia tapoja olla näkyvissä dyykkauksen, hävikkiravintoloiden ja bokashikotikompostoinnin kaltaisissa ilmiöissä. Itseäni esimerkit jäivät mietityttämään. Dyykkaus ja hävikkiravintolat perustuvat juuri sellaiseen runsaasti jätettä tuottavaan ylenpalttisuuden kulttuuriin, joka ymmärtääkseni on kirjassa kriittisen arvioinnin kohteena. Bokashikompostointi puolestaan on ravinteiden ja orgaanisen aineksen kierrättämistä, arjen käytännöissä todentuvaa kiertotaloutta. Juuri kiertotalous oli kuitenkin ilmiö, johon kirjoittajat suhtautuivat skeptisesti, ainakin politiikkaohjelmana.

Edellisissä esimerkeissä kiteytyy mikrotason käytäntöihin kohdentuvan tutkimuksen rajoitteet laajojen yhteiskunnallisten murrosten analyysissa. Mikrotason ilmiöiden kytköksiä systeemiin murroksiin voidaan tulkita hyvin eri tavoin, ja näiden tulkintojen tueksi tarvitaan uudenlaista dataa ja erilaista tutkimusasetelmaa. *Tervetuloa jäteyhteiskuntaan* -teoksen kirjoittajat käyvät ansiokkaasti vuoropuhelua myös järjestelmätason ilmiöistä kiinnostuneen tutkimuksen kanssa. Samalla esille nousee uusia kysymyksiä, joihin yksi kirja ei

pysty vastaamaan. Tämä on hedelmällisellä tavalla ajatuksia herättävän tekstin merkki. *Tervetuloa jäteyhteiskuntaan* -teos on avannut laadukkaasti keskustelun, joka toivottavasti saa jatkoa. Yhteiskunnan jätesuhteen murros on vasta alullaan.

Maria Åkerman

Terapiavallan jännitteet ja arjen politiikat

Suvi Salmenniemi, Johanna Nurmi, Inna Perheentupa & Harley Bergroth (toim.): *Assembling Therapeutics: Cultures, Politics and Materiality*. Abingdon & New York: Routledge, 2019, 227 s. ISBN 978-0-815-37797-9, eISBN 978-1-351-23339-2

Terapeuttisen kulttuurin käsitteellä on tutkimuksessa viitattu yleisesti psykologisen tiedon, käsitteiden ja käytäntöjen keskeytyksen yhteiskunnassa. Itsen kehittämisestä, oman elämän optimoinnista ja psyykkisestä hyvinvoinnista on tullut yksilön keskeinen tehtävä, jonka tueksi on tarjolla lukuisia erilaisia terapiamuotoja, teknologioita, tukiryhmiä, valmennuksia ja self help -oppaita. Myös sosiaalisia ongelmia, kuten työttömyyttä tai rikollisuutta, on alettu yhä

useammin lähestyä erilaisten ratkaisukeskeisten terapiamuotojen ja muiden mielen hallinnan tekniikoiden avulla. Näitä ilmiöitä on kritisoitu tutkimuksissa runsaasti. Terapisoitumisen on katsottu johtavan narsistiseen itsetutkiskeluun ja itseensä kätymiseen kollektiivisen ja poliittisen toiminnan sijaan, rakenteellisten yhteiskunnallisten ongelmien kääntämiseen yksilöpsykologiseksi kysymykseksi sekä normatiivisen yhteiskunnallisen tunnerakenteen ylläpitämiseen ja vahvistamiseen. Terapeuttista kulttuuria on tarkasteltu myös erityisenä vallan muotona, jonka avulla yksilöitä kutsutaan muokkaamaan itseään tuottaviksi ja vastuullisiksi kansalaisiksi.

Suvi Salmenniemen, Johanna Nurmen, Inna Perheentuvan ja Harley Bergrothin toimittama teos *Assembling Therapeutics: Cultures, Politics and Materiality* on virkistävä poikkeus terapeuttista kulttuuria käsittelevässä kriittisessä kirjallisuudessa. Vaikka terapeuttisuuden suhde valtaan on teoksen ytimessä, se välttää terapeuttisen vallan tarkastelun yksisuuntaisena ja ennalta määrätynä. Sen sijaan terapeuttinen valta ymmärretään ambivalenttina, jännitteisenä. Teoksen artikkeleita yhdistävä etnografinen lähestymistapa mahdollistaa huomion kiinnittämisen siihen, mitä ihmiset itse tekevät terapeuttisuuden välineillä. Terapeuttisuus toki

monissa tilanteissa vahvistaa yksilöllistymistä sekä jatkuvan kasvun ja kehityksen ihannoimista, mutta samanaikaisesti se voi mahdollistaa kollektiivisen toimijuuden ja yhteiskuntakriittikin muotoja sekä uudenlaisia tietämisen tapoja.

Artikkelikokoelmaksi *Assembling Therapeutics* on käsitteellisesti hämmästyttävän yhtenäinen. Kaikki artikkelit yhteen kokoavana käsitteenä toimii kirjan otsikkoon nostettu *assemblage*, jonka voisi suomentaa kokoumaksi tai sommitelmaksi. Kokouman käsite viittaa terapeuttisuuden ja terapeuttisten käytäntöjen tarkasteluun suhteisina, tilanteisina ja prosessuaalisina. Terapeuttisuus ei muodosta yhtenäistä kulttuuria tai tapaa suhtautua maailmaan, vaan saa eri tilanteissa ja konteksteissa erilaisia muotoja. Kiinnostavana ulottuvuutena sommitelman käsitteessä on myös pyrkimys kurottaa perinteisen tietämisen tapojen ja rationaalisen tiedon ihanteen yli: kirjan artikkelit tarkastelevat maailmaa inhimillisiä ja ei-inhimillisiä puolia sisältävänä kokonaisuutena, jonka tavoittaminen vaatii esimerkiksi tutkijan ruumiillisuuden ottamista mukaan tiedon tuottamisen käytäntöihin.

Teos jakautuu käsitteellisen johdantoluvun jälkeen 11 itsenäiseen lukuun, joissa terapeuttisen kokouman käsitteen

avulla tarkastellaan moninaisia ilmiöitä: mindfulnessia, seksuaaliterapiaa, uskonnollisuutta, terapeuttisia käytäntöjä työssä ja työpaikoilla, ruumiintoimintojen mittauksen teknologioita, yliluonnollisia kokemuksia – vain muutamia mainitakseni. Teoksen päättää Elaine Swanin luku *Afterword: life of psy*, joka kokoaa analyttisesti yhteen teoksen artikkelit ja niiden keskeisen annin terapeuttisen tutkimuskentälle. Swan kiittelee erityisesti kirjoittajien tapaa haastaa terapeuttisen kulttuurin tutkimusta leimannut yksiulotteisuus tuomalla esiin terapeuttisten käytäntöjen moninaiset kietoumat arkeen ja niissä syntyvät erilaiset mikropolitiikan käytännöt. Kirjan keskeiset tarkastelunäkökulmat ovatkin politiikka ja materiaalisuus. Vaikka jokainen artikkeli ansaitsisi oman analyysinsä, nostan arviossani esiin muutaman artikkelin esimerkinomaisesti ja pyrin tuomaan laajemmin esiin teoksen antia erityisesti terapeuttisen vallan tutkimukseen.

Etnografinen tutkimusote mahdollistaa analyysit siitä, miten terapeuttiset käytännöt kietoutuvat osaksi ihmisten arkea ja miten ihmiset muokkaavat niitä omaan käyttöön. Ihmiset eivät siis vain mukaudu yhteiskuntaan ja sen valtajärjestyksiin terapiavallan välityksellä, vaan he voivat käyttävät terapeuttisia

välineitä esimerkiksi etsiäkseen vaihtoehtoisia tapoja olla yhteiskunnassa. Tästä hyvä esimerkki on Julia Lernerin artikkeli “Saving the Post-Soviet soul” uskonnosta terapeuttisena käytäntönä, jolla venäjänkieliset maahanmuuttajanaiset kiinnittyvät yhteisöön. Niin ikään Inna Perheentuvan artikkeli “Feminists performing the collective trauma” tarkastelee terapeuttisten käytäntöjen merkitystä yhteiskunnallisessa aktivismissa Venäjällä. Molemmissa artikkeleissa tuodaan hienosti esiin yhteiskunnallisen ja globaalin eriarvoisuuden haavoittavat piirteet, joiden käsittelyssä terapeuttiset välineet voivat auttaa. Itseensä käpertymisen sijaan ne tuovat yksilön kokemukset niiden sosiaaliseen kontekstiin ja mahdollistavat henkilökohtaisen politisoimisen. Lisäksi terapeuttiset käytännöt voivat tarjota tavalla tai toisella yhteiskunnan marginaaleihin joutuneille vaihtoehtoisen yhteisön valtakulttuurille, joka ei tarjoa kaikille samanlaisia osallisuuden mahdollisuuksia ja kokemuksia.

Etnografinen tutkimus ottaa kohteeseen myös tiedon tuottamisen käytännöt sekä tutkijan osallisuuden niihin. Yksi *Assembling Therapeutics* -teoksen juonne onkin terapeuttisuuden suhde tietoon ja tietämiseen. Terapeuttisuudessa keskeistä on yhtäältä yhteys omaan itseen ja kehoon sekä toisaalta ei-inhimillisiin ja ei-rationaalisiin ilmiöihin,

joita arkikielessä nimitetään esimerkiksi henkisyudeksi. Näiden tavoittaminen tutkimuksen keinoin edellyttää myös tutkijan ja tutkimuksen irtautumista monista perinteisistä (nykyään monilla tieteenaloilla jo kyseenalaistetuista) tieteenfilosofisista ihanteista, kuten ruumiin ja mielen, tutkijan ja tutkimuksen kohteen sekä järjen ja tunteen erottelusta. Teoksen eri artikkeleita voikin lukea myös metodologisina kuvauksina erilaisista tietämisen ja tiedon tuottamisen tavoista. Esimerkiksi Marjo Kolehmainen kuvaa artikkelissaan "Atmospheres and therapeutic knowledge production in/through the researcher body" affektiivista etnografiaa, jonka keinoin hän tutkii seksuaaliterapiaa ja sen affektiivisia ilmapiirejä. Terapeuttiset käytännöt välittyvät usein sanattoman, kuten ilmapiirin, kautta, mitä on vaikea tutkia muun muassa haastattelun keinoin. Osallistuvalla etnografialla ja omia kehollisia havaintojaan analysoimalla Kolehmainen tavoittaa hienosti terapeuttisten käytäntöjen toiminnan ruumiiden ja affektien välityksellä.

Teos osallistuu tiedosta käytyyn keskusteluun myös analysoimalla niitä tietojärjestelmiä, joihin terapeuttiset käytännöt kietoutuvat. Näitä järjestelmiä ei kuitenkaan nähdä suoraviivaisina ja yksisuuntaisina, vaan jatkuvan neuvottelun kohteena. Esimerkiksi Ilmari Kortelainen ja Steven

Stanley sanoutuvat *mindfulness*-sää käsittelevässä artikkelissaan irti terapiakulttuurin tutkimukselle tyypillisestä lähestymistavasta, jossa *mindfulness* tarkastellaan uusliberaalina itsen tehostamisen teknologiana. Sen sijaan he tutkivat *mindfulness* sosiaalisena liikkeenä ja yhteisönä pyrkien ymmärtämään, mikä *mindfulness* ihmisiin vetoaa. Yksi kiinnostava tulos on, että vaikka terapeuttisia käytäntöjä ja tässä tapauksessa *mindfulness* voidaan pitää uushenkisyyden ilmentymänä ja kritiikkinä rationaaliselle tiedonihanteelle, tieteen kieli ja teknologia ovat niiden leviämisen hyvin keskeisiä. Terapeuttisen itsehallinnan teknologiavälitteisyyttä käsittelee myös Harley Bergrothin ja Ilpo Helénin artikkeli oman kehon tarkkailuun tarkoitetuista sovelluksista ja laitteista, kuten älykelloista. Laitteet rakentavat suhdetta itseen ja omaan kehoon potentiaalina, joka voidaan ottaa käyttöön ja optimoida datan avulla. Molemmat esimerkit kuvastavat hyvin myös sitä, miten terapeuttisen vallan kohteet eivät ole hopeavettä juovia perheenäitejä tai hyväuskoisia hupsuja, vaan yhtä hyvin kriittisiä ja korkeasti koulutettuja ihmisiä, jotka haluavat ajan hengen mukaisesti ottaa elämästä "kaiken irti".

Assembling Therapeutics on kiinnostava, ajankohtainen, teoreettisesti yhtenäinen ja kunnianhimoinen sekä huolella

toimitettu kirja. Sen yksittäiset luvut tarjoavat tutkimuksellisia välineitä ymmärtää mitä erilaisimpia nykykulttuurin ilmentymiä terapisoitumisen näkökulmasta. Teos on kriittinen, mutta tavalla, joka ei katso tutkimuksen kohteita ylhäältä alaspäin tai ideologian uhreina vaan itsereflektiivisinä toimijoina. Juuri se, että terapeuttisuutta ei katsota ainoastaan kriittisesti, vaan myös ymmärtäen, tekee siihen liittyvän vallan analyysistä niin kiinnostavan.

Hanna Ylöstalo

Yhteiskunnallisilla poluilla lastenhoidosta varhaiskasvatukseen

Katja Repo, Maarit Alasuutari, Kirsti Karila & Johanna Lammi-Taskula (toim.): *The policies of childcare and early childhood education. Does equal access matter?* Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, 180 s. ISBN 978 1 78811 774 6

Lukiessani tätä toimitettua teosta YLE (21.7.2020) uutisoi varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden palauttamisesta voimaan 1.8.2020 alkaen, nostuen esille lähinnä huolen siitä, kuinka kunnat pystyvät järjestämään paikan varhaiskasvatukseen jokaiselle halukkaalle